

TÉRSZAKRALIZÁCIÓ A DUNAI PROVINCIÁKBAN. BESZÁMOLÓ A SZEGEDI SZENTÉLY-KONFERENCIÁRÓL

Szeged, 2021. október 15–16.

T. SZABÓ CSABA

A Szegedi Tudományegyetem Vallástudományi Tanszéke által befogadott *Római vallási kommunikáció a dunai provinciákban a Principátus korában* című, NKFI PD posztdoktori projekttem részeként került megrendezésre hosszas előkészítés, kétszeres halasztást követően, a pandémia miatt online keretek között a *Sanctuaries in the Danubian provinces – new results and perspectives (Szentélyek a dunai provinciákban: új eredmények és kutatási perspektívák)* című nemzetközi konferencia.¹

Az eseményt az SZTE Vallástudományi Tanszéke az Osztrák Tudományos Akadémia Régészeti Intézetével együtt szervezte a Thyssen Stiftung támogatásával. A római vallás kutatásában hiánypótló esemény ötlete 2018-ban, a belgrádi Limes-kongresszuson fogalmazódott meg, és ott körvonalazódott a konferencia résztvevőinek első csoportja. Célunk az volt, hogy Közép-Kelet-Európa (a dunai régió) római vallását kutató, az elmúlt években szentélyeket ásató vagy azok anyagát feldolgozó régészek, ókortörténészek, epigráfusok, vallástörténészek saját fórumot kapjanak eredményeik bemutatására. Az elmúlt 2–3 évtized számos olyan rangos, nemzetközi konferenciát eredményezett, amely a dunai régióval foglalkozott, elsősorban a ferrarai Livio Zerbini szervezésének köszönhetően. A konferenciák egyike, 2013-ban a római vallással foglalkozott a dunai régióban, ám ez szinte teljes egészében mellőzte a szentélyekben zajló, szisztematikus régészeti ásatásokat. Ezt hivatott pótolni Christian Gugl régészszakutató és általam szervezett konferencia, amelyen végül húsz kutató vett

¹ A beszámoló a *Római vallási kommunikáció a dunai provinciákban a Principátus korában* című, NKFI PD 127948 posztdoktori projekt keretei között készült.

részt hét országból. Az első nap (október 15.) első szekciója a római hódítás előtti és közvetlenül azt követő valláskommunikációs változásokat, térszakralizációs folyamatokat vizsgálta több esettanulmányban. Ljubica Perinić, a zágrábi Régészeti Intézet kutatója Silvanus kultuszának dalmáciai szakralizált tereit mutatta be. Előadásában elsősorban az epigráfiai és építészeti forrásokra hagyatkozhatott, hisz szisztematikusan kiásott szentélyben Dalmácia nagyon szegényes. Inga Vilogorac Brčić, a zágrábi egyetem oktatója és kutatója a dalmáciai Magna Mater szentélyeinek lehetséges helyeit és epigráfiai emlékműanyagát mutatta be, módszertanilag hasonló problémákat idézve, mint kollégája. Gerald Grabherr és Barbara Kainrath, az Innbrucki Egyetem munkatársai a lienzi (Észak-Tirol) pre-római szentélyt és annak lenyűgöző, ólom és bronz apróleteiben gazdag anyagát mutatták be. A szentély azért is különösen fontos, mivel egyik kiváló példája a római kor előtti és az azt követően is folytatott térszakralizációs és valláskommunikációs folyamatoknak a régióban. Mirjana Samnader és Mirna Vukov, a Zágrábi Egyetem kutatóinak közös előadása Dalmácia köztéri templomainak, szakralizált makrotereinek epigráfiai anyagával foglalkozott. Ivo Topalilov, a szófiai Trakológiai Központ kutatója Ratiaria vélt vagy részlegesen feltárt szentélyeivel foglalkozott az új epigráfiai források tükrében. George Cupcea, a kolozsvári Történelmi Múzeum kutatója az apulumi (gyulafehérvári) hexagonális oltár problémáját mutatta be, amelynek formája – és történelmi kontextusa – a Severus-korabeli Közel-Keletre utalhat. Dan Deac, a Zilahi Múzeum munkatársa, régész Dacia Porolissensis szentélyeinek első, szisztematikus bemutatójában foglalta össze a régióban zajló új kutatásokat és ismert források újraértelmezését. Tomasz Dziurdzik, a Varsói Egyetem Régészeti Tanszékének doktorandusza a Novae-i légiós tábor területének térszakralizációjával foglalkozott, bemutatva a tábor területén és *extra-muros* feltárt vagy feltételezett szentélyeket. A konferencia első napja Michael Blömer, a Münsteri Egyetem oktatójának nyílt előadásával ért véget, aki a dolichei Jupiter Dolichenus szentély ásatási eredményeit mutatta be, és annak dunai régióra is vonatkozó hatásait elemezte.²

A konferencia második napja (október 16.) Nadežda Gavrilović Vitas, a belgrádi Régészeti Intézet kutatójának előadásával kezdődött, aki Moesia Superior feltételezett vagy kiásott szentélyeit elemezte. Előadásából kiderült, hogy Dalmáciához hasonlóan, Szerbiában is sok még a kutatandó terület a római vallás szakralizált tereit illetően. Iva Kaić, a Zágrábi Egyetem munkatársa Pannónia és Dalmácia területéről előkerült gemmákon megjelenő idillikus-szakralizált tereket mutatta be. Christoph Hinker, az Osztrák Régészeti Intézet munkatársa egy izgalmas, dél-noricumi szentélyt mutatott be, valamint kitért a mikroterek vallásgyakorlatának noricumai esettanulmányaira (funerális, domesztikus és természeti kontextusokat említve). Ivan

² Blömer előadása megtekinthető a projekt honlapján: danubianreligion.com/2020/02/05/. Utolsó elérés: 2022.06.17.

Valchev és Bojidar Draganov bulgáriai kutatók előadása Moesia Inferior provincia bulgáriai részének szentélytopográfiájával foglalkozott, elsősorban az epigráfiai források és friss, régészeti ásatások tükrében. Vyrbin Vyrbanov, a ruszei múzeum munkatársa Sexaginta Prista moesiai város szentélyeinek apróleteiről beszélt. Őt Biró Szilvia és csapata követték, akik a szombathelyi Iseumban zajló ásatások legújabb eredményeit és várostopográfiai összefüggéseit mutatták be. A konferencia végül e sorok írójának előadásával ért véget, amelyben a dunai provinciák szentélyeinek digitális atlaszát mutattam be. A térkép a fent említett OTKA-projekt egyik eredményeként jött létre, és elérhető annak honlapján (danubianreligion.com). A konferencia vitával és az itt létrejött kutatóhálózat további terveinek megbeszélésével ért véget.

A konferencia előadásaiból a Brill kiadó *Monumenta Graeca et Romana* című sorozatában kötet készül, amely 2023-ban vagy 2024-ben fog majd megjelenni.